

Jednotlivé kroky při výpočtech stručně, ale co nejpřesněji odůvodněte. Pokud používáte nějaké tvrzení, nezapomeňte ověřit splnění předpokladů.

Jméno a příjmení: _____

Příklad	1	2	3	4	Celkem bodů
Bodů	6	10	10	10	36
Získáno					

[6] 1. Budiž dána funkce

$$f(z) = \frac{\sin z}{(z-2)^2}.$$

V bodě $z_0 = 2$:

- určete typ singularity,
- najděte Laurentovu řadu funkce $f(z)$,
- spočtěte reziduum.

Řešení:

Funkce $\sin z$ je holomorfní v \mathbb{C} , $f(z)$ má proto v $z_0 = 2$ pól násobnosti dva. Nyní spočteme Laurentovu řadu, rozvoj funkce $\sin z$ v okolí požadovaného bodu je

$$\begin{aligned} \sin z &= \sin((z-2) + 2) = \sin(z-2)\cos 2 + \cos(z-2)\sin 2 \\ &= (\cos 2) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{(z-2)^{2k+1}}{(2k+1)!} + (\sin 2) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{(z-2)^{2k}}{(2k)!}, \end{aligned}$$

kde jsme použili standardní součtové vzorce pro goniometrické funkce a známé Laurentovy řady pro goniometrické funkce. Jmenovatel $(z-2)^2$ je již ve vhodném tvaru, celkem proto

$$\frac{\sin z}{(z-2)^2} = (\cos 2) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{(z-2)^{2k-1}}{(2k+1)!} + (\sin 2) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{(z-2)^{2k-2}}{(2k)!}.$$

Z Laurentovy řady v okolí bodu $z_0 = 2$ okamžitě vyčteme zbývající charakteristiky, reziduum v bodě $z_0 = 2$ je rovno koeficientu u mocniny $(z-2)^{-1}$, tedy

$$\operatorname{res}_{z=2} \frac{\sin z}{(z-2)^2} = \cos 2.$$

Z rozvoje do Laurentovy řady opět vidíme, že singularita je zjevně pól násobnosti dva.

[10] 2. Připomeňte si Cauchyho vzorec

$$f(\mathbb{A}) =_{\text{def}} \frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} (\zeta \mathbb{I} - \mathbb{A})^{-1} f(\zeta) d\zeta,$$

kde f je holomorfní funkce definovaná na \mathbb{C} a \mathbb{A} je daná matice. S použitím Cauchyho vzorce spočítejte $\sin \mathbb{A}$, kde \mathbb{A} je matice definovaná jako

$$\mathbb{A} =_{\text{def}} \begin{bmatrix} -\frac{1}{2} & -\frac{\sqrt{3}}{2} \\ -\frac{\sqrt{3}}{2} & \frac{1}{2} \end{bmatrix}.$$

Řešení:

Nejprve si spočteme vlastní čísla matice \mathbb{A} . Jest

$$\det(\mathbb{A} - \lambda \mathbb{I}) = \det \begin{bmatrix} -\frac{1}{2} - \lambda & -\frac{\sqrt{3}}{2} \\ -\frac{\sqrt{3}}{2} & \frac{1}{2} - \lambda \end{bmatrix} = \left(\lambda + \frac{1}{2}\right) \left(\lambda - \frac{1}{2}\right) - \frac{3}{4} = \lambda^2 - 1,$$

a vlastní čísla matice \mathbb{A} jsou tedy $\lambda_1 = 1$ a $\lambda_2 = -1$. Pro výpočet podle Cauchyho vzorce potřebujeme spočítat inverzní matici k matici $\lambda \mathbb{I} - \mathbb{A}$, přímočarý výpočet dává

$$(\lambda \mathbb{I} - \mathbb{A})^{-1} = - \begin{bmatrix} -\frac{1}{2} - \lambda & -\frac{\sqrt{3}}{2} \\ -\frac{\sqrt{3}}{2} & \frac{1}{2} - \lambda \end{bmatrix}^{-1} = - \frac{1}{\left(\lambda + \frac{1}{2}\right) \left(\lambda - \frac{1}{2}\right) - \frac{3}{4}} \begin{bmatrix} \frac{1}{2} - \lambda & \frac{\sqrt{3}}{2} \\ \frac{\sqrt{3}}{2} & -\frac{1}{2} - \lambda \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} & -\frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \\ -\frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} & \frac{\lambda + \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \end{bmatrix}.$$

Dosazením do Cauchyho vzorce dostaneme

$$\begin{aligned} \sin \begin{bmatrix} -\frac{1}{2} & -\frac{\sqrt{3}}{2} \\ -\frac{\sqrt{3}}{2} & \frac{1}{2} \end{bmatrix} &= \frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} (\lambda \mathbb{I} - \mathbb{A})^{-1} f(\lambda) d\lambda = \frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} \begin{bmatrix} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} & -\frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \\ -\frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} & \frac{\lambda + \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \end{bmatrix} \sin(\lambda) d\lambda \\ &= \begin{bmatrix} \frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda d\lambda & -\frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} \frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda d\lambda \\ -\frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} \frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda d\lambda & \frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} \frac{\lambda + \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda d\lambda \end{bmatrix}, \end{aligned}$$

kde γ je nějaká křivka v komplexní rovině volená tak, aby body $\lambda_1 = 1$ a $\lambda_2 = -1$ ležely uvnitř této křivky; můžeme například volit kružnici se středem v počátku a o poloměru 2; $\gamma = 2e^{i\varphi}$, $\varphi \in (0, 2\pi)$. Jednotlivé integrály spočteme pomocí reziduové věty. Integrand je vždy holomorfní funkce kromě bodů $\lambda_1 = 1$ a $\lambda_2 = -1$ a v každém z těchto bodů má pól násobnosti jedna. Rezidua spočteme podle tvrzení:

Buďte $f(z)$, $g(z)$ holomorfní funkce na okolí bodu z_0 a necht' má funkce $g(z)$ v bodu z_0 kořen násobnosti jedna, pak

$$\text{res}_{z_0} \frac{f(z)}{g(z)} = \left. \frac{f(z)}{g'(z)} \right|_{z=z_0}.$$

Přímočarý výpočet vede na

$$\begin{aligned} \text{res}_{\lambda=1} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda &= \left. \left(\frac{\lambda - \frac{1}{2}}{\lambda+1} \sin \lambda \right) \right|_{\lambda=1} = \frac{1}{4} \sin 1, \\ \text{res}_{\lambda=-1} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda &= \left. \left(\frac{\lambda - \frac{1}{2}}{\lambda-1} \sin \lambda \right) \right|_{\lambda=-1} = -\frac{3}{4} \sin 1, \\ \text{res}_{\lambda=1} \frac{\lambda + \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda &= \left. \left(\frac{\lambda + \frac{1}{2}}{\lambda+1} \sin \lambda \right) \right|_{\lambda=1} = \frac{3}{4} \sin 1, \\ \text{res}_{\lambda=-1} \frac{\lambda + \frac{1}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda &= \left. \left(\frac{\lambda + \frac{1}{2}}{\lambda-1} \sin \lambda \right) \right|_{\lambda=-1} = -\frac{1}{4} \sin 1, \\ \text{res}_{\lambda=1} \frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda &= \left. \left(\frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{\lambda+1} \sin \lambda \right) \right|_{\lambda=1} = \frac{\sqrt{3}}{4} \sin 1, \\ \text{res}_{\lambda=-1} \frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{(\lambda-1)(\lambda+1)} \sin \lambda &= \left. \left(\frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{\lambda-1} \sin \lambda \right) \right|_{\lambda=-1} = \frac{\sqrt{3}}{4} \sin 1. \end{aligned}$$

Celkem proto

$$\begin{aligned} \frac{1}{2\pi i} \int_{\gamma} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda - 1)(\lambda + 1)} \sin \lambda \, d\lambda &= \frac{1}{2\pi i} \left(2\pi i \operatorname{res}_{\lambda=1} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda - 1)(\lambda + 1)} \sin \lambda + 2\pi i \operatorname{res}_{\lambda=-1} \frac{\lambda - \frac{1}{2}}{(\lambda - 1)(\lambda + 1)} \sin \lambda \right) \\ &= \frac{1}{4} \sin 1 - \frac{3}{4} \sin 1 = -\frac{1}{2} \sin 1, \end{aligned}$$

a obdobně lze postupovat pro další integrály. Jest tedy

$$\sin \mathbb{A} = \begin{bmatrix} -\frac{1}{2} & -\frac{\sqrt{3}}{2} \\ -\frac{\sqrt{3}}{2} & \frac{1}{2} \end{bmatrix} \sin 1.$$

Při výpočtu je také možné využít triku, který plyne z Cauchyho vzorce. Je $f = g$ na spektru matice \mathbb{A} , aneb je-li $\forall \lambda_i \in \sigma(\mathbb{A}) : f(\lambda_i) = g(\lambda_i)$, pak je také $f(\mathbb{A}) = g(\mathbb{A})$. Volme si vhodně funkci g , která splňuje předchozí požadavek

$$g(x) = \frac{1}{2}(x - 1) \sin 1 + \frac{1}{2}(x + 1) \sin 1 = x \sin 1.$$

(Funkce je polynomiální v x , nemáme tedy potíže s jejím vyčíslením ani pro matice. Polynomy od matic umíme snadno spočítat.) Pak zjevně platí $g(x)|_{x=\pm 1} = \sin x|_{x=\pm 1}$ a můžeme tedy psát—*pro naši konkrétní matici*—

$$\sin \mathbb{A} = (\sin 1) \mathbb{A}$$

což po dosazení kupodivu vede ke stejnému výsledku jako výše, to jest

$$\sin \mathbb{A} = \begin{bmatrix} -\frac{1}{2} & -\frac{\sqrt{3}}{2} \\ -\frac{\sqrt{3}}{2} & \frac{1}{2} \end{bmatrix} \sin 1.$$

[10] 3. Uvažujte posloupnost distribucí $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty} \subset \mathcal{D}'(\mathbb{R})$ definovanou jako

$$f_n(x) = \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}}.$$

(Přesněji uvažujeme posloupnost regulárních distribucí definovaných příslušnými funkcemi.) Najděte limitu

$$f = \lim_{n \rightarrow +\infty} f_n$$

této posloupnosti, aneb spočítejte

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}},$$

přičemž limitou se myslí *limita posloupnosti ve smyslu distribucí*. Přesně specifikujte v jaké smyslu je konvergence definována.

Řešení:

Chceme ukázat, že pro každou testovací funkci φ platí

$$\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} \rightarrow \langle T, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})},$$

kde konvergence je nyní standardní konvergence posloupnosti reálných čísel $\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$. Každý člen posloupnosti $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ je standardním způsobem ztotožněn s distribucí T_{f_n} , dualita $\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$ je tedy

$$\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \int_{x=-\infty}^{+\infty} f_n(x) \varphi(x) dx = \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx.$$

Zbývá spočítat limitu. Nejprve si promysleme jak se chová posloupnost funkcí $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ ve smyslu *bodové limity*. (Nakreslete si obrázek.) Vidíme, že

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} f_n = \lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} = \begin{cases} +\infty, & x = 0, \\ 0, & x \neq 0. \end{cases}$$

Dále si můžeme povšimnout, že každá funkce f_n je pro všechna reálná čísla kladná. Navíc vidíme, že platí

$$\int_{x=-\infty}^{+\infty} f_n(x) dx = \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} dx = 2 \int_{x=0}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} dx \leq \frac{2}{\pi} \int_{x=0}^{+\infty} ne^{-nx} dx = -\frac{2}{\pi} [e^{-nx}]_{x=0}^{+\infty} = \frac{2}{\pi},$$

což nás vede k hypotéze, že limitou posloupnosti $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ ve smyslu distribucí bude Diracova distribuce s nosičem v bodě nula. (Posloupnost $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ se “koncentruje” v nule a integrál z každého členu posloupnosti je konečný, přičemž integrál lze odhadnout shora nezávisle na n .) Pokusme se tuto hypotézu ověřit. Předpokládejme, že funkce φ má nosič v intervalu $[a, b]$, pak platí

$$\int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx = \int_{x=a}^b \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx = \left| \frac{y = nx}{dy = ndx} \right| = \frac{1}{\pi} \int_{y=na}^{nb} \frac{1}{e^y + e^{-y}} \varphi\left(\frac{y}{n}\right) dy.$$

Provedeme limitní přechod $n \rightarrow +\infty$ a výsledkem je

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx = \varphi(0) \frac{1}{\pi} \int_{y=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{e^y + e^{-y}} dy,$$

z čehož plyne, že

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = c \varphi(0) = c \langle T_{\delta(x-0)}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$$

kde c je konstanta určená vztahem

$$c =_{\text{def}} \frac{1}{\pi} \int_{y=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{e^y + e^{-y}} dy.$$

Spočteme hodnotu konstanty c , jest

$$\frac{1}{\pi} \int_{y=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{e^y + e^{-y}} dy = \left| \frac{z = e^y}{dz = e^y dy = z dy} \right| = \frac{1}{\pi} \int_{z=0}^{\infty} \frac{1}{z + \frac{1}{z}} \frac{dz}{z} = \frac{1}{\pi} \int_{z=0}^{\infty} \frac{1}{z^2 + 1} dz = \frac{1}{\pi} [\arctan z]_{z=0}^{+\infty} = \frac{1}{2}.$$

Pro každou testovací funkci φ tedy platí, že

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \left\langle T_{\frac{1}{2}\delta(x-0)}, \varphi \right\rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})},$$

odkud

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} T_{f_n} = T_{\frac{1}{2}\delta(x-0)},$$

aneb ve smyslu distribucí

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} = \frac{1}{2}\delta(x-0).$$

[10] 4. Pro $f \in \mathcal{S}'(\mathbb{R})$ řešte s použitím Fourierovy transformace rovnici

$$\frac{d^4 f}{dx^4} + k^4 f = \delta,$$

kde δ je Diracova distribuce v nule a $k \in \mathbb{R}^+$ je konstanta. (Pozor, specifikace prostoru, ve kterém hledáte řešení, zde není jen pro okrasu, je to zásadní informace.)

Řešení:

Úlohu vyřešíme kupříkladu s použitím Fourierovy transformace. Použijeme Fourierovu transformaci definovanou vztahem

$$\mathcal{F}[f](\boldsymbol{\xi}) =_{\text{def}} \int_{\mathbb{R}^d} f(\mathbf{x}) e^{-2\pi i \mathbf{x} \cdot \boldsymbol{\xi}} d\mathbf{x},$$

kde d je dimenze prostoru, na kterém pracujeme. S použitím tabulky Fourierových transformací zjistíme, že Fourierova transformace rovnice je

$$\left((2\pi)^4 \xi^4 + k^4 \right) \mathcal{F}[f] = 1,$$

kde jsme také využili známého vztahu pro Fourierovu transformaci Dirac distribuce. Zbývá najít inverzní Fourierovu transformaci

$$f(x) = \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(2\pi)^4 \xi^4 + k^4} \right] (x),$$

což je snadné. Inverzní Fourierovu transformaci spočteme podle vzorce

$$\mathcal{F}^{-1}[f](\mathbf{x}) =_{\text{def}} \int_{\mathbb{R}^d} f(\mathbf{x}) e^{2\pi i \mathbf{x} \cdot \boldsymbol{\xi}} d\boldsymbol{\xi},$$

kde d je dimenze prostoru, na kterém pracujeme. Chceme tedy spočítat integrál

$$I = \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{e^{2\pi i x \xi}}{(2\pi)^4 \xi^4 + k^4} d\xi,$$

k čemuž použijeme nástrojů komplexní analýzy. Funkce

$$g(z) =_{\text{def}} \frac{e^{2\pi i x z}}{(2\pi)^4 z^4 + k^4}$$

má jednonásobné póly v bodech

$$z_l = \frac{k}{2\pi} e^{i\frac{\pi}{4} + i\frac{\pi}{2}l}, \quad l = 0, \dots, 3.$$

Pro $x > 0$ zvolíme jako integrační křivku polokružnici v horní komplexní polorovině. (Funkce $e^{2\pi i x z}$ je pro parametrizaci kruhového oblouku $z = Re^{i\phi}$, $\phi \in (0, \pi)$ klesající funkce pokud $x > 0$.) Standardní aplikace residuové věty a Jordanova lemmatu pak vede na výpočet

$$\begin{aligned} \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{e^{2\pi i x \xi}}{(2\pi)^4 \xi^4 + k^4} d\xi &= 2\pi i \left(\operatorname{res}_{z=\frac{k}{2\pi} e^{i\frac{\pi}{4}}} \frac{e^{2\pi i x z}}{(2\pi)^4 z^4 + k^4} + \operatorname{res}_{z=\frac{k}{2\pi} e^{i\frac{3}{4}\pi}} \frac{e^{2\pi i x z}}{(2\pi)^4 z^4 + k^4} \right) \\ &= 2\pi i \left(\frac{e^{2\pi i x z}}{4(2\pi)^4 z^3} \Big|_{z=\frac{k}{2\pi} e^{i\frac{\pi}{4}}} + \frac{e^{2\pi i x z}}{4(2\pi)^4 z^3} \Big|_{z=\frac{k}{2\pi} e^{i\frac{3}{4}\pi}} \right) \\ &= \frac{i}{4k^3} \left(e^{i x k (\cos(\frac{\pi}{4}) + i \sin(\frac{\pi}{4})) - i \frac{3}{4}\pi} + e^{i x k (\cos(\frac{3}{4}\pi) + i \sin(\frac{3}{4}\pi)) - i \frac{\pi}{4}} \right) = \frac{i}{4k^3} \left(e^{i x k (\frac{1}{\sqrt{2}} + i \frac{1}{\sqrt{2}}) - i \frac{3}{4}\pi} + e^{i x k (-\frac{1}{\sqrt{2}} + i \frac{1}{\sqrt{2}}) - i \frac{\pi}{4}} \right) \\ &= \frac{i}{4k^3} e^{-\frac{kx}{\sqrt{2}}} \left(e^{i(\frac{kx}{\sqrt{2}} - \frac{3}{4}\pi)} + e^{-i(\frac{kx}{\sqrt{2}} + \frac{\pi}{4})} \right) = -\frac{1}{2k^3} e^{-\frac{kx}{\sqrt{2}}} \frac{e^{i(\frac{kx}{\sqrt{2}} + \frac{\pi}{4})} + e^{-i(\frac{kx}{\sqrt{2}} + \frac{\pi}{4})}}{2i} = \frac{e^{-\frac{kx}{\sqrt{2}}}}{2k^3} \sin\left(\frac{kx}{\sqrt{2}} + \frac{\pi}{4}\right). \end{aligned}$$

Pro $x > 0$ jsme tedy získali řešení

$$f(x) = \frac{e^{-\frac{kx}{\sqrt{2}}}}{2k^3} \sin\left(\frac{kx}{\sqrt{2}} + \frac{\pi}{4}\right).$$

Hledaná funkce musí být sudá, což plyne z invariance rovnice vůči záměně $x \leftrightarrow -x$, a proto okamžitě dostáváme

$$f(x) = \frac{e^{-\frac{k|x|}{\sqrt{2}}}}{2k^3} \sin\left(\frac{k|x|}{\sqrt{2}} + \frac{\pi}{4}\right)$$

pro $x \in \mathbb{R}$. Řešení lze případně také napsat v ekvivalentním tvaru

$$f(x) = \frac{e^{-\frac{k|x|}{\sqrt{2}}}}{2k^3} \cos\left(\frac{k|x|}{\sqrt{2}} - \frac{\pi}{4}\right).$$